

VT 2021

Specialpedagogutbildningen

Fördjupningsarbete

Att bredda bilden av utsatthet

Killars situation i en hederskontext

Författare: Rafiq Blomqvist Albaida

Handledare: Alexander Platon

Förord

Varför valde jag att skriva om detta ämne i mitt fördjupningsarbete? På min senaste praktikplats fick jag se tydligt hur hedersnormer präglar ungdomar idag. Redan första dagen var jag med om att elever lämnade rummet under en lektion om sexualitet. Förklaringen var att de inte vill höra om det, att det är förbjudet och att de ändå inte ska ha sex förrän de gifter sig. Jag märkte att vissa tjejer inte vågade vara på elevcaféet när deras bröder var där, jag såg hur en kille inte vågade umgås med sina tjejkompisar för att hans bror tyckte att han var för feminin och jag hade flera samtal med elever som tyckte att homosexualitet är något sjukligt som kan botas. Med denna upplevelse kom känslan av att jag måste skriva något om detta.

Stort varmt tack till alla som hjälpte till, och stort tack för alla personer som tog sig tid att delta i intervjuerna.

Tack till min fru Sandra, tack till min vän Andreas Hallberg och tack till alla mina lärare Alexander Platon, Alexander Akterin, Jimmy Ferhm och Cilla Dahl Andersson.

Sammanfattning

Det finns en hel del forskning på området hedersrelaterat våld och förtryck, men vad gäller killars situation så är det ett eftersatt område. Det finns enkätstudier som visar att killar själva upplever olika former av våld och begränsningar och i Malmö lever så många som 22 % av niondeklassarna med någon form av hedersnormer. Arbetets syfte är att undersöka vad yrkesverksamma, med kunskap om problematiken, ser gällande killars utsatthet. Metoden som används är semistrukturerade djupintervjuer med tre yrkesverksamma socialarbetare som möter dessa killar på olika sätt - en arbetar på en stödchatt, en i ett team specialiserat på hedersproblematik och en på en skola. Resultatet visar att de två förstnämnda möter killar i mycket lägre omfattning än tjejer och att killars utsatthet tar sig många olika uttryck. Alltifrån utsatthet på grund av sexualitet och/eller könsidentitet, till att de förväntas upprätthålla hedersnormer oavsett om de vill det eller inte och utsatthet på grund av att de är tillsammans med en tjej som lever i en hederskontext. Analysen visar att resultatet är samstämmigt med tidigare forskning på flera plan. Bland annat gällande att de yrkesverksamma möter killar i lägre omfattning än tjejer. Anledningen till detta visar sig i detta fördjupningsarbete vara dels machonormen som gör att killar ska bete sig som "män" och inte visa sig utsatta, och dels en stereotyp bild som finns att det är tjejer som är utsatta för hedersproblematik vilket gör att killarna missas. Vad gäller den utsatthet som informanterna möter framträder en bild av att killarna starkt påverkats av sin uppväxt i respektive familj men även av vänner.

Innehållsförteckning

Inledning	7
Bakgrund	7
Begreppsdefinition	7
Tidigare forskning	9
Syfte och frågeställningar	11
Syfte	11
Frågeställningar	11
Teori	11
Metod	13
Urval	13
Presentation av informanterna	13
Genomförande av intervjuerna	14
Bearbetning av intervjudata	14
Resultat	14
Stödchatten	14
Resursteam Heder	15
Hur det kommer sig att inte fler killar syns	15
Hur utsattheten yttrar sig	16
HBTQ-killar	17
Killar som är utsatta på grund av flickvännens familj	18
Killar som förväntas upprätthålla hedersnormerna	18
Killar utsatta för barn- eller tvångsäktenskap och övrig kontroll och begränsningar	19
Hederskultur som en skamkultur	19
Analys	20
Frågeställningar	20
I vilken omfattning möter socialarbetare killar som är utsatta i en hederskontext?	20
Vad kan det bero på att informanterna inte möter/får kännedom om fler killar?	21
Machonormen som förklaring	21
Den stereotypa bilden av hedersproblematik	21
Hur yttrar sig utsattheten bland killarna	22
Metoddiskussion	23
Framtida forskning	23
Källförteckning	24

Bilaga 1	25
Bilaga 2	26
Frågor till Resursteam Heder	26
Frågor till elevkoordinator	26
Frågor till Stödchatten	26
Bilaga 3	27

Inledning

I Malmö genomfördes för första gången under 2017–2018 en kartläggning för att få fram omfattningen och karaktären på det hedersrelaterade våld och förtryck som finns i staden (Baianstovu et al. 2019). Resultatet visade att 22 % av Malmös niondeklassarna lever med någon form av hedersnormer, en del av dessa är killar. I Sverige har hedersrelaterat våld och förtryck varit en känd företeelse sedan mordet på Fadime Sahindal, men vad gäller forskning om killars situation så är det ett begränsat område (Schlytter & Rexvid 2016).

Jämställdhetsmyndigheten menar att killar kan vara både förövare och offer (Jämställdhetsmyndigheten 2019, s.3). Förövare för att de kan kontrollera och använda våld mot systrar eller andra kvinnliga släktingar och utsatta för att det kan bero på att de av blir tvingade eller pressade att göra detta. Jämställdhetsmyndigheten menar att killarna lär sig hedersnormer från att de är små och att de riskerar att själva straffas om de bryter mot dessa normer. Att vägra kontrollera sin syster kan därmed ge konsekvenser.

Med anledning av bristande forskning på området, trots att storstädernas kartläggning visar att även killar är utsatta, är jag intresserad av att ta reda på vad yrkesverksamma med god kännedom om problematiken möter i kontakten med utsatta killar.

Bakgrund

Begreppsdefinition

Den vedertagna definition som finns på området är regeringens, där begreppet *hedersrelaterat våld och förtryck* står i centrum och det är denna definition detta fördjupningsarbete därför utgår ifrån. Begrepp som *hedersproblematik*, *hederskontext* och *hedersnormer* kommer även att förekomma. Detta är begrepp som även informanterna använder sig av. *Hederskontext* innebär att man lever i en kontext präglad av hedersnormer. *Hedersproblematik* är en term

med ett bredare användningsområde än *hedersrelaterat våld och förtryck* då det avser all form av problematik kopplad till att man lever i ett hederskontext.

Regeringens definition, som uttryckt i Regeringens proposition 2019/20:131 Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet:

”Med hedersrelaterat våld och förtryck avses att människor, främst flickor och kvinnor men även pojkar och män, begränsas i sina liv och utsätts för påtryckningar och våld som syftar till att upprätthålla familjens kontroll över individen. Hedersrelaterat våld och förtryck är kopplat till hedersnormer som bygger på starka patriarkala eller heteronormativa föreställningar. De patriarkala föreställningarna tar sig uttryck i kontroll av flickor och kvinnor som sträcker sig från begränsningar i vardagen rörande klädsel, umgänge och rörelsefrihet till begränsningar i val av utbildning, arbete, äktenskap och äktenskapsskillnad. I sin mest extrema form kan heders normerna leda till allvarlig brottslighet såsom t.ex. hot om våld och våld, inklusive dödligt sådant. För de individer som försöker trotsa kontrollen kan följderna bli allvarliga.

Hedersrelaterat våld och förtryck kännetecknas av att det finns ett starkt kollektivistiskt inslag, ofta i en familj och släkterelation, som bl.a. innebär att individens intresse och handlingar anses vara underordnat familjens intresse och att individens sexualitet och intima relationer är hela familjens angelägenhet som kan påverka familjens anseende. Heders normerna grundar sig i en föreställning om heder som inte delas av övriga samhället och som strider mot principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet. Till heders normerna hör bl.a. uppfattningen att familjens rykte och anseende är avhängigt kvinnliga familjemedlemmars kyskhet och oskuld samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till dessa ideal.

I familjer som lever med hedersnormer är det oftast männen som bestämmer, men även kvinnor kan utöva hedersförtryck. Det förekommer också att pojkar och unga män är utsatta för hot, kontroll och begränsningar samt äktenskapstvång som har sin bakgrund i hedersrelaterade normer. Pojkar förväntas också i stor utsträckning att bevaka och kontrollera sina systrar eller andra kvinnliga släktingar. Brottsligheten syftar till att på ett omotiverat sätt skambelägga barn och unga människor som fritt vill utforma sina liv och själva bestämma vem de vill leva med.

De heteronormativa föreställningarna innebär att hbtq-personers sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck betraktas som ett hot mot familjens heder. Hbtq-personer kan utsättas för samma typ av hedersrelaterat våld och förtryck som andra unga men specifikt förekommer även s.k. omvändelse försök. Det innebär att familjemedlemmar eller släktingar försöker få dem att bli heterosexuella, t.ex. genom att hitta en lämplig partner och tvinga dem att ingå äktenskap. Hbtq-personer är därför också en utsatt grupp i hederns sammanhang.”

(Justitiedepartementet 2019)

Tidigare forskning

2017–2018 genomförde Örebro Universitet, på uppdrag av Malmö stad, Göteborg stad och Stockholm stad, en kartläggning av omfattningen samt karaktären på det hedersrelaterade våld och förtryck som förekommer i respektive stad. Denna kartläggning är den största som har genomförts i Sverige och i Malmö är det första gången en kartläggning sker. Kartläggningen består av en kvantitativ del där yrkesverksamma och personer med erfarenhet av att leva i en hederskontext har intervjuats och en kvantitativ del där niondeklassare har besvarat enkäter (Baianstovu et al. 2019s.8).

Den kvantitativa delen gällande Malmö är intressant utifrån mitt fördjupningsarbete och ett särskilt fokus kommer därför vara på olika resultat av denna kopplat till killars utsatthet. I undersökningen deltog elever som höstterminen 2017 gick i årskurs nio. Enkäter delades ut till 2732 elever och svarsfrekvensen var 82 % (Baianstovu et al. 2019s.451).

Resultatet av den kvantitativa delen har delats upp i tre grupper. En jämförelsegrupp, en oskuldsnormsgrupp och en våldsnormsgrupp. Oskuldsnormsgruppen omfattar de ungdomar som svarat att de:

”förväntas vara oskuld tills de gifter sig och som inte skulle få ha en villkorlös kärleksrelation”. Våldsnormsgruppen omfattas av de ungdomar som har svarat att de har ”utsatts för våld av familjen/slakten eftersom de har skämt ut familjen/slakten eller agerat på ett vis som kan skada deras rykte, eller för att familjen vill kontrollera dem, eller för att andra personer förväntar sig att familjen/slakten ska utsätta dem för våld, och de ungdomar som

svarar att de har utsatt någon annan i familjen/släkten för någon form av våld eftersom personen har skämt ut familjen/släkten, för att personen kan få dåligt rykte, för att andra personer förväntar sig att hen ska göra det, eller för att kontrollera personen”
(Baianstovu et al. 2019.s 376).

Resultatet visar att 9 % lever med våldsnormer. Av dessa är 44 % killar (Baianstovu et al. 2019 s.455). 26 % av flickorna och 12 % av pojkarna i studien lever med förväntningar om att vara oskuld och tillåts inte ha ett villkorslöst förhållande. Sammantaget lever 20 % av ungdomarna i Malmöstudien med dessa oskuld normer (Baianstovu et al. 2019 s.460). Totalt så lever 22 % av niondeklassarna med någon form av hedersnormer. (Baianstovu et al. 2019 s.458)

Studien gällande Malmö visar bland annat att:

Killar lever i mindre omfattning än tjejer med begränsningar och krav kopplat till relationer och sexualitet, men är likväl begränsade när det handlar om umgänge med tjejer. Det är dock killar som uppger flest begränsningar gällande till exempel skola och fritid.

Bland de som befinner sig i våldsnormsgruppen är de flest som är oroliga över att inte själva få välja vem man ska gifta sig med. Bland killarna är 26 % i oskulds gruppen och 37 % i våldsnormsgruppen oroliga för att inte själva få bestämma. Här drar forskarna slutsatsen att leva med våldsnormer gör att risken för tvångsäktenskap ökar.

Killar som lever med våldsnormer visar negativa attityder kopplade exempelvis till jämställdhet, barns och kvinnors rättigheter, samkönade äktenskap, förbud mot tvångsäktenskap och förbud mot könsstympning. Studien visar även att de allra flesta skulle vända sig till någon i skolpersonalen för råd och stöd och således att skolan är en väldigt viktig arena för att fånga upp utsatta
(Baianstovu et al. 2019 s.450–451).

2008 genomförde forskare en kartläggning i Stockholm. I denna drogs slutsatsen att det är sannolikt att lika många killar som tjejer växer upp i en hederskontext. Det visade sig dock även i denna kartläggning att tjejer är utsatta i högre omfattning men att även killar är begränsade. Den viktigaste begränsningen är kopplat till ett framtida giftermål men även begränsningar kopplade till kontroll av kvinnliga släktingar framkommer. (Schlytter & Rexvid 2016).

Syfte och frågeställningar

Ovanstående forskning visar på omfattningen av killar som är utsatta i en hederskontext samt hur killarna själva ser att de är utsatta. I detta fördjupningsarbete är syftet att ta reda på i vilket omfattning socialarbetare, med kunskap om problematiken, möter dessa killar och på vilket sätt utsattheten yttrar sig i deras ögon.

Syfte

I tidigare forskning blir det tydligt att killars situation i en hederskontext är ett eftersatt område. Lika många killar som tjejer växer upp i en hederskontext, men där det finns mycket forskning gällande tjejers utsatthet finns det inte alls samma kännedom om killars. Syftet med detta fördjupningsarbete blir därför att undersöka vilken erfarenhet tre socialarbetare, med god kännedom om hedersrelaterat våld och förtryck, har av killar utsatta i en hederskontext.

Frågeställningar

- I vilken omfattning möter socialarbetare killar som är utsatta i en hederskontext?
- Vad kan det bero på att inte fler killar söker stöd/hjälp?
- Hur yttrar sig denna utsatthet?

Teori

Syftet med detta fördjupningsarbete är att visa på socialarbetares erfarenhet av killars utsatthet i en hederskontext. Hur utsattheten yttrar sig och i vilken omfattning möter dem det. För detta syfte används de teoretiska utgångspunkterna *Socialisationsagenter* och *könssocialisation* till hjälp i analysen av resultatet som framkommer.

Socialisationsagenter är ett begrepp inom sociologin som innebär sociala sammanhang eller grupper där socialisationen sker. Den tidiga barndomen står för den första och viktigaste delen

av socialisation och det är då barn bland annat lär sig grunden till hur de ska bete sig. Den viktigaste agenten är under denna period familjen. Senare under barndomen tillkommer andra agenter som är viktiga förutom familjen, däribland skola och vänner. Tillsammans är det dessa sammanhang som till stora delar skapar barnets normer och värderingar. Enligt sociologen Kohn socialiseras barn olika beroende på vilken kultur de växer upp i och vilken bakgrund familjen har (Giddens & Sutton, 2014, s.227).

Giddens och Sutton nämner även det stora inflytande som jämnåriga vänner bör ha med tanke på all den tid barn tillbringar med dem. Författaren menar detta är relationer som troligtvis fortsätter att spela stor roll även i vuxenlivet (Giddens & Sutton 2014 s.230).

Olika studier visar på hur socialisationsagenter har en stor inverkan på hur barn anammar könsroller, det vill säga könsocialisation, där familjen spelar en särskilt stor roll. Studierna visar att pojkar och flickor behandlas och uppfostras olika, till och med då föräldrar faktiskt tror att de behandlar dem lika.

En studie som genomförts i Nederländerna och Italien har undersökt vilka leksaker som barn från 7–10 år föredrar. Dessutom undersöktes vilka leksaker som barnen respektive föräldrarna tyckte passade bäst för flickor respektive pojkar. Ett resultat av studien visade att de italienska barnen, som tillhör en kultur som är mer könsstereotyp än den nederländska, i större omfattning valde könsstereotypiska leksaker att leka med. Studien visade även att pojkarna från båda länderna valde flickleksaker i mycket mindre utsträckning än vad flickorna valde pojkleksaker. Detta tyder på att det kan vara en större utmaning för pojkar att bryta de traditionella könsnormerna än för flickor. I samhället så finns det förväntningar att en man ska bete sig som en ”man” och en kvinna som en ”kvinna” och att om en person försöker utmana könsocialisationen så uppstår det lätt uppståndna känslor. (Giddens & Sutton 2014 s.231)

Metod

Eftersom detta fördjupningsarbete syftar till att undersöka de yrkesverksammas erfarenheter används en kvalitativ metod med en semistrukturerad intervju. Bryman beskriver att semistrukturerade intervjun är att komma fram till ett svar på de frågeställningar man har och samtidigt ge respondenterna mer frihet att dyka djupare ner i deras erfarenheter (Bryman 2011 s.413).

En kvalitativ metod betyder att respondenterna är färre. Den semistrukturerade intervjun bygger på ett antal förutbestämda frågor som sedan kan följas upp av följdfrågor beroende på respondentens svar och expertis. Alvehus beskriver att en kvalitativ metod visar intresse för meningar och innebörder snarare än statistiska sammanhang (Alvehus 2013 s.20)

”Respondenten har här betydligt större möjligheter att påverka intervjuens innehåll”

(Alvehus 2013 s.83).

Urval

Urvalet av informanter gick till genom att fokusera på informanter med god kännedom om hedersproblematik och som även möter utsatta killar i sitt arbete. Två av dem har jag kontakt med sedan tidigare och den tredje kontaktades med genom en väns arbete. Samtliga av dessa tre tillfrågade tackade ja till att delta.

Presentation av informanterna

Här följer en presentation av medverkande informanter.

Informanten från en ideell organisation är samordnare på organisationens stödchatt. Hon är utbildad socionom sedan 2015 och har arbetat med frågan i 5 år.

Informanten från Resursteam Heder, här efter förkortat RTH, är utbildad socionom sedan 2010 och anställd som socialsekreterare. Hon var med och startade upp teamet för 4.5 år sedan och har totalt jobbat med hedersproblematik i över tio år.

På en högstadieskola jobbar informanten som är anställd elevkoordinator. Han är utbildad socialpedagog sedan 2018 och uppger sig ha god kännedom om hedersproblematik.

Genomförande av intervjuerna

Informanterna kontaktades via mejl. Samtliga fick intervjufrågorna i förväg för att kunna förbereda sig på hur de skulle svara. En av informanterna intervjuades genom att på förhand få frågorna som hen sedan svarade på skriftligt med möjligheten att ställa följdfrågor i efterhand. De andra två informanterna intervjuades och intervjuerna spelades in. För och nackdelar med inspelning kan enligt Alvehus diskuteras. Inspelningen kan störa flytet i samtalet då intervjupersonen kan känna sig begränsad i hur man säger saker. Risken med att endast föra anteckningar är dock att det som sägs under intervjun kan bli förändrat längs vägen och därför ej visa korrekt resultat (Alvehus 2013 s.85). Utifrån Alvehus resonemang har jag ändå valt inspelning av intervjuer då jag ser det som mer fördelaktigt

Bearbetning av intervjudata

Efter att materialet samlats in så transkriberades de två inspelade intervjuerna. Detta material, samt det material som inkommit skriftligt, analyserades sedan genom att färgkodas efter teman. Efter detta delades de in under gemensamma underrubriker.

Metoddiskussion

Mitt urval kan ha påverkat resultatet. Att jag valt att intervjua respondenter som har god kännedom om problematik har troligtvis gjort att resultatet blivit ett annat än om jag valt

respondenter som inte har god kännedom om problematiken. Då ämnet i sig är komplext och den allmänna kunskapen om killars situation är låg tror jag är det var ett viktigt urval att göra.

Att en av mina respondenter inte hade möjlighet att ses utan istället fick svara skriftlig kan också ha varit något som påverkat resultatet.

Resultat

Stödchatten

Stödchatten är en del av den ideella organisationens arbete för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck. Chatten startade 2015 och är till för unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i hela Sverige.

Resursteam Heder

Resursteam Heder är ett team inom Malmö stad som ger råd och stöd till ungdomar som lever med hedersproblematik. Teamet är Sveriges första mobila team inom detta område och åker ut och har samtal med ungdomarna på en plats som är trygg. Teamet har även konsultationer med yrkesverksamma som möter målgruppen, samt utbildar inom området.

I vilket omfattning möter informanterna killar i en hederskontext

Det finns en skillnad mellan informanterna. Alla tre möter utsatta killar men intervjupersonen i skolan ser även hur hedersnormer yttrar sig generellt bland de manliga eleverna och han uttrycker att han möter en hel del hedersnormer bland dessa elever. Han säger:

“Så De yttrar sig och utspela sig väldigt olika, det kan vara att man ska ha koll på sina syskon, man ska ha koll på sina systrar och även rapporterar tillbaka hem. Man ska helt enkelt upprätthålla att inte sker en skamkultur hos familjens äran”

Resursteam Heder jobbar både med att ge råd och stöd till ungdomar som hör av sig själva, med den delen fyller endast 12 % av ärendena som kommer in. Resterande är i princip yrkesverksamma. Sammanlagt av de personer som teamet fick kännedom om 2020, så var 17 % killar. Vad gäller stödchatten så var cirka 14 % av de samtalen de tog emot med killar, samtidigt som de har ett mörkertal på 30 % som inte angett könsidentitet.

Informanten i skolan pratar om att han möter hedersnormer bland killar på sin skola i stor omfattning. Framför allt visar det sig genom machonormer som en stor del av hederskulturen.

Hur det kommer sig att inte fler killar syns

Informanten i Resursteam Heder lyfter att en anledning är att de även tar emot konsultationer från yrkesverksamma. Intervjupersonen menar att den generella bild som finns av hedersproblematik gör att yrkesverksamma till större del upptäcker tjejer som är utsatta och tenderar att missa killarna. Hon menar att många av de som lever med hedersproblematik och som far illa är i behov av hjälp att bli upptäckta på grund av att det är så svårt att själv ta steget och öppna upp sig då konsekvenserna kan bli svåra. Om killarna inte blir sedda av de vuxna de möter i till exempel skolan så ”kommer de heller inte upp till ytan”. Både informanterna från Resursteam Heder och stödchatten lyfter att bilden av vem som är utsatt behöver breddas och att killar bör synliggöras i högre grad. Intervjupersonen från stödchatten poängterar att detta bör göras utan att:

”förringa att kvinnor är de som utsätts för de grövsta, mest omfattande våldet”.

Både RTH och stödchatten lyfter machonormerna som en anledning till att det är få samtal/ärenden som inkommer med killar.

Informanten från stödchatten tror att machonormen inte lämnar utrymme för reflektion över sin egen situation och inte heller lämnar möjlighet att ifrågasätta de normerna då detta kan ge konsekvenser för dessa killar och ger en bild av att man inte är en ”riktig man”. Informanten menar att:

”det betyder att det krävs mycket mod, energi och självreflektion att komma in i chatten”. Hon nämner även att det generellt är en utmaning att få killar att söka stöd och ger Ungdomsmottagningen som exempel på detta.

Informanten i RTH styrker detta genom att nämna att forskning visar att killar generellt har svårt att öppna upp sig och visa sig sårbara och att detta kan leda till psykisk ohälsa, vilket självmordsstatistiken i Sverige visar. I en hederskontext är könsrollerna mycket stereotypa och killar ska vara macho, vilket gör att killar som är uppfostrade i en hederskontext kan ha ännu svårare att öppna upp sig än killar som inte lever i en hederskontext.

Hur utsattheten yttrar sig

Samtliga intervjupersoner ger uttryck för att det är en komplex fråga som är svår att ge ett generellt svar på då det är stor variation på det de möter. Nedan följer olika typer av utsatthet som informanterna ser.

HBTQ-killar

Alla tre intervjupersonerna lyfter HBTQ-personer som en utsatt grupp i en hederskontext. Intervjupersonen i RTH förklarar att om man växer upp i en hederskontext så ska man vara heterosexuell och man får heller inte ha en annan könsidentitet än den man är född med. *“De vågar inte komma ut för att de vet att det är totalt oacceptabelt. Växer man upp en hederskontext så ska man vara heterosexuell. Det finns ingenting annat.”*

Hon menar att HBTQ-personer i en hederskontext är en väldigt utsatt grupp då det finns en absolut nolltolerans mot det. Detta pratar även intervjupersonen från skolan om och att dessa killars utsatthet är något som verkligen behöver synliggöras.

“Vissa killar beskriver att de är hbtq-personer och beskriver olika känslor kopplat till det”, berättar informanten från stödchatten. Till exempel, menar hon, behöver vissa prata om att de har hemliga relationer och andra om att de har en önskan att komma ut för sina familjer men är rädda reaktionen.

Intervjupersonen från RTH berättar att de varje år kommer i kontakt med några killar som är homo- eller bis sexuella och där detta inte är accepterat av familjen. I vissa fall känner familjen till det genom att det själva misstänkt det, i vissa fall har killarna blivit avslöjade genom att ha fått sina mobiler kontrollerade och i vissa fall vet familjerna inte ännu men killarna är rädda

för vad det innebär om de blir avslöjande. De killar som har blivit avslöjade har blivit hotade och/eller misshandlade. Intervjupersonen ger även exempel på ”omvändelseförsök” för att bli ”normala” eller ”botade”. Detta kan till exempel vara att resa till ursprungslandet för att uppfostras, tvingas lysa på religiösa texter eller, som även intervjupersonen från skolan nämner, att giftas bort. Den sistnämnda berättar att det kan finnas en:

”kultur där man gifter bort homosexuella män eller män som är transsexuella innan ens processen börjat för att inte bidra till en skam”

Killar som är utsatta på grund av flickvännens familj

Intervjupersonen från stödchatten säger att de har en del killar som skriver om att de har det svårt då de deras flickvänner lever i en hederskontext. Detta berättar även intervjupersonen i RTH om: *”Jag skulle säga att vi har några ärenden varje år där det är killar som riskerar att utsättas på grund av deras flickväns familj, att flickvännen lever i en hederskontext.”*

Hon berättar även om att det ibland även kan vara så att killen själv lever i en hederskontext och att det då blir ett dubbelt hot från bägge familjer.

Killar som förväntas upprätthålla hedersnormerna

En annan grupp killar som söker sig till stödchatten är killar som förväntas upprätthålla hedersnormerna i familjen. De killarna, menar intervjupersonen:

”skriver om hur det känns att leva med särskilda maskulinitetsnormer i en hederskontext, hur det känns och upplevs att behöva bära upp vissa normer inom familjen, ambivalens att kontrollera och pressa syskon/systrar, och längtan efter egna drömmar, känslor och mål”.

Detta är inte killar som Resursteam Heder möter men däremot kommer dessa ärenden in ibland från socialtjänsten. De kan då ha en tjej som är utsatt och så visar det sig att hon har en bror som utsätter henne. Det kan vara så, menar intervjupersonen, i de här fallen att killen själv blir utsatt genom att tvingas utsätta, så som intervjupersonen i stödchatten beskriver. Till exempel att han förväntas ha koll på systemen i skolan och/eller på fritiden. Intervjupersonen menar dock att det även kan vara så att killen själv tar på sig rollen att kontrollera systemen då

det är det han har socialiserats in i. Det kan även vara så att det är kompisar och inte familj som trycker på och tycker att killen ska kontrollera sin syster.

För att han har vuxit upp med dem normerna eller de kompisar som trycker på. Detta, berättar intervjupersonen, har hon mött en del när hon varit ute och hållit workshops i klasser. Då berättar killar öppet att de tycker det är ok att de själva hänger ute med kompisar eller på fritidsgården, men systrarna får inte göra detsamma.

Att killar förväntas upprätthålla hedersnormerna är den machonorm som intervjupersonen på skolan pratar om ett uttryck för. Han berättar att det kan visa sig på så sätt att killarna ska skydda sina systrar.

” När man har elever där en syster blivit kallad för ett nervärderande ord då har man som roll, det vill säga den manliga rollen, att man ska skydda systern att hon inte ska bli befläckad och kallad för smutsig”.

Intervjupersonen berättar att killen ifråga ibland kan ta till våld för att ta bort skammen. Han nämner även att killarna detta handlar om tydligt uttalar att detta handlar om kultur eller att det är så man gör i sin familj eller sin religion och att:

”min pappa har sagt att det är så här det ska vara”.

Killar utsatta för barn- eller tvångsäktenskap och övrig kontroll och begränsningar

RTH lyfter även att de ibland möter killar som är utsatta av andra anledningar. Vissa är, kommer eller riskerar att utsättas för barn- eller tvångsäktenskap, vilket även intervjupersonen på skolan möter i form av killar som behöver giftas bort till kusiner för att hjälpa dem att komma till Sverige. En, som han beskriver, *”ofantligt stor påfrestning”* som skapar konflikter inom killarna huruvida de ska acceptera det eller inte. I Resursteam Heder möter de även ett fåtal killar som är utsatta på liknande sätt som många tjejer genom olika former av kontroll och begränsningar.

Hederskultur som en skamkultur

Intervjupersonen från skolan lyfter även att hederskulturen är en skamkultur och nämner killar som inte vill vara en del av familjens religion längre men inte vågar bryta sig loss på grund av den skam det skulle orsaka familjen. Han nämner även kriminella killar som är rädda för skammen som deras kriminella handlingar kan försätta familjen i, men även skammen för att bli kär i fel personen – någon som inte är från samma land.

“Vad kommer mina föräldrar tycka ifall jag byter religion? En annan kan vara typ att mina föräldrar tar reda på att jag är kriminell, att jag har en prick på registret. Vad händer med mig själv? Kommer jag kunna gå vidare med mitt liv? Vad kommer mina föräldrar tycka om mig? Och även liksom vem jag träffar...som person som kön? Är det en landskvinna eller en landsman eller inte?”

Analys

Syftet med detta fördjupningsarbete har varit att undersöka vilken erfarenhet tre socialarbetare, med god kännedom om hedersrelaterat våld och förtryck, har av killar utsatta i en hederskontext. Frågorna som avsågs besvaras var i vilken omfattning dessa socialarbetare möter killar som är utsatta, vad det kan bero på att inte fler söker stöd/hjälp och hur utsattheten yttrar sig.

Här följer analysen av det resultat som framkommit med hjälp av de teoretiska utgångspunkterna samt tidigare forskning.

I vilken omfattning möter socialarbetare killar som är utsatta i en hederskontext?

I tidigare forskning blir det tydligt att killars situation i en hederskontext är ett eftersatt forskningsområde. Det blir även tydligt att fler tjejer än killar är utsatta och att utsattheten för tjejer är i högre omfattning (Schlytter & Rexvid, 2016). Det är därför föga förvånande att de

två av informanterna, vars arbete fokuserar på ungdomar utsatta i en hederskontext, möter/får kännedom om färre killar än tjejer.

Vad kan det bero på att informanterna inte möter/får kännedom om fler killar?

Här framträder två olika huvudspår. Machonormen anges vara en anledning och den stereotypa bild som finns att det främst är tjejer som lever med hedersproblematik är en annan.

Machonormen som förklaring

Gidden och Sutton pekar på familjens påverkan på barnens könssocialisation och att olika studier visar att pojkar och flickor behandlas olika på grund av kön. Dessutom finns det en studie som tyder på att det kan vara en större utmaning för pojkar att bryta de traditionella könsnormerna än för flickor. Enligt Bourdieu (Gidden & Sutton 2014 s.231) så finns det förväntningar från samhället att en man ska bete sig som en ”man” och en kvinna som en ”kvinna”. Han menar även att om en person försöker utmana könssocialisationen så uppstår det lätt upprörda känslor. I en familj som lever i en hederskontext finns det tydliga ramar för hur en kille respektive en tjej ska bete sig, vilket går att utläsa i regeringens definition. Följer personen inte det så kan det bli konsekvenser som att utsättas för våld, hot eller kränkningar (Justitiedepartementet 2019).

Både informanterna från Resursteam Heder och stödchatten tror att machonormen i stort påverkar dessa killar. De är uppfostrade till att vara macho - ”riktiga män”. Båda informanterna lyfter utmaningen med att få killar att öppna upp sig och söka hjälp.

Den stereotypa bilden av hedersproblematik

Med anledning av att Resursteam Heder även har konsultationer med yrkesverksamma så är de beroende av att de yrkesverksamma som kontaktar teamet även uppmärksammar killars utsatthet. Informanten tror att den stereotypa bild som finns att det är tjejer som är utsatta för

hedersproblematik gör att killarna missas. Många som lever med hedersproblematik har svårt att själv ta steget och öppna upp sig då konsekvenserna kan bli svåra, vilket gör att det är än viktigare att yrkesverksamma ser alla.

Hur yttrar sig utsattheten bland killarna

Alla informanter uttrycker att de ser en stor variation av utsatthet bland killar som lever med hedersproblematik. En grupp de ser som särskilt utsatta är HBTQ-personer med anledning av den heteronorm och machonorm som finns i en hederskontext. En annan grupp är killar som är utsatta på grund av att flickvännens familj inte accepterar att hon har en relation och då riskerar även killen att utsättas för hot och våld.

En tredje grupp är de killar som förväntas upprätthålla familjens hedersnormer till exempel genom att vara macho, kontrollera sina systrar eller agera om familjen blir utsatta för skam. Detta kan bero på att killarna tvingas eller pressas av familjen att upprätthålla normerna, något som även forskarna Schlytter och Rexvid (2016) skriver om. Detta är något som även informanten i skolan berättar om genom att killarna han möter tydligt uttrycker att det handlar om att det är så här i deras familjer. Informanten i Resursteam Heder berättar att det även kan handla om en självvald roll som uppstått på grund av socialisation från familjen, att killarna lärt sig att det är deras roll att hålla koll på systrarna och därför tycker de själva att det är naturligt. Gidden och Sutton (2014) skriver i sin bok om just familjen som den viktigaste socialisationsagenten och att det är av familjen som barn bland annat lär sig grunden till hur de ska bete sig. De skriver även om att barn socialiseras olika beroende på vilken kultur de växer upp i och vilken bakgrund familjen har (Gidden och Sutton, 2014, s.227). Utifrån detta kan resultatet tolkas som att om man växer upp i en hederskontext så är det inte svårt att förstå att man själv får med sig dessa normer då familjen har en bakgrund i hederskultur.

Informanten i Resursteam Heder menar vidare att det dock även kan vara kompisar som ligger bakom pressen att upprätthålla normerna. Även detta är något som Gidden och Sutton (2014) lyfter genom att deras beskrivning av vänner under skoltiden som viktiga socialisationsagenter. Man kan här tänka sig att de machonormer som informanten i skolan möter är ett uttryck både för socialisationen från familjen, men även att det kan tänkas förstärkas genom att det finns många elever som lever i en hederskontext på denna skolan och att de påverkar varandra att vara macho och upprätthålla normerna.

Att familjen stark påverkar dessa killar visar även den skamkultur som informanten i skolan ser. Även detta styrks av Giddens och Suttons (2014) beskrivning av familjen som den viktigaste socialisationsagenten. Om killarna är starkt påverkade av familjens normer om hur de ska bete sig bör det bli en extra svår utmaning att bryta sig loss.

En sista grupp av killar som informanterna ser är killar utsatta för barn- eller tvångsäktenskap och övrig kontroll och begränsningar. Informanten i skolan beskriver hur det är för killar som ska giftas bort och hur de kämpar med att acceptera det eller inte. Även här blir ovanstående resonemang kring Giddens och Suttons (2014) beskrivning av familjen som den viktigaste socialisationsagenten aktuell.

Framtida forskning

Vad gäller killars situation i en hederskontext så har det ovan framkommit att det är ett eftersatt område. Jag kan därför tänka mig en hel del områden inom detta tema som det hade kunnat forskas på och något som jag finner särskilt intressant är hur killar som växer upp i en hederskontext så starkt har socialiserats in i hedersnormerna att de själva upprätthåller och kanske till och med förstärker dessa tillsammans med vänner. Jag hade därför tyckt det vore intressant att dels undersöka omfattningen av de killar som växt upp i en hederskontext och som inte själva upprätthåller dessa hedersnormer och vad detta detta i så fall beror på, samt att utarbeta metoder för förändringsarbete gällande killar som upprätthåller hedersnormer.

Källförteckning

Baladiz, Dilek & Mermer, Menekse (2009). I hederns skugga: de unga männens perspektiv. 1. uppl. Stockholm: Gothia.

Giddens, Anthony & Sutton, Philip W. (2014). Sociologi. 5., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur.

Schlytter, Astrid & Rexvid, Devin (2016). Mäns heder: att vara både offer och förövare. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

[Justitiedepartementet](#). 2019. Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet (Regeringens proposition 2019/20:131). Regeringskansliet, Stockholm.

<https://www.regeringen.se/495873/contentassets/e3a7d739e2b444e6a24a05a2db80066a/prop-201920-131.pdf>

Hämtad den 2021-03-01

Baianstovu, Rúna Í, Strid, Sofia, Särnstedt Gramnaes, Emmie, Cinthio, Hanna & Enelo, Jan-Magnus (2019). Heder och samhälle [Elektronisk resurs] Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. 1 Örebro: Örebro University Press

Tillgänglig på Internet: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-78433>

Hämtad den 2021-03-01

Jämställdhetsmyndigheten (2019). Samtal pågår [Elektronisk resurs].

Tillgänglig på

Internet: <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/samtal-pagar-om-hedersrelaterat> Hämtad

den 2021-03-01

Alvehus, Johan (2013). Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok. 1. uppl. Stockholm: Liber

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Bilaga 1

Informationsbladet

Hej!

Mitt namn är Rafiq Blomqvist Albaida och jag studerar till socialpedagog på Albins folkhögskola. Denna termin arbetar jag med mitt fördjupningsarbete som handlar om utsatta killar som lever i en hederskontext. Jag undrar därför om du har möjlighet att ställa upp på en intervju?

Intervjun kommer att ta ca en halvtimme och med ditt godkännande spelas in. Om du önskar skickar jag gärna ut frågorna i förväg. Jag planerar genomföra intervjun inom de närmsta veckorna. Intervjumaterialet liksom resultatet kommer att hållas anonymt och raderas när jag har skrivit färdigt arbetet.

Tacksam om du har möjlighet att ställa upp. Har du frågor så hör av dig.

Med vänlig hälsning

Rafiq Blomqvist Albaida

Student

Rafiq Blomqvist Albaida

070-0649408

rafiqalbaida@gmail.com

Albins Folkhögskolan

Specialpedagogutbildningen

Landskrona

Handledare

Alexander Platon

072-0582515

alexander.platon@albins.se

Albins Folkhögskolan

Specialpedagogutbildningen

Landskrona

Bilaga 2

Intervjuguide

Frågor till Resursteam Heder

Berätta om Resursteam Heder?

Hur många killar kommer ni i kontakt med?

Hur yttrar sig utsattheten hos de killar ni får kännedom om?

Varför tror du att det så få ärenden som gäller killar?

Har du något mer att tillägga som ni upplever inte har kommit med?

Frågor till elevkoordinator

Hur yttrar sig hedersnormer bland de manliga eleverna på din skola?

Vad är din erfarenhet (från skolan) gällande utsatthet hos killar?

Har du något mer att tillägga som ni upplever inte har kommit med?

Frågor till stödchatten

Hur många killar kommer ni i kontakt med?

Hur yttrar sig utsattheten hos de killar ni får kännedom om?

Varför tror du att det är så få ärenden som gäller killar?

Har du något mer att tillägga som ni upplever inte har kommit med?

Bilaga 3

Samtyckesblankett

Jag har tagit del av informationen och syftet med intervjun. Jag ger samtycke till att intervjun spelas in via mobilen, intervjun är frivillig och kan avbrytas när som helst.

Intervjumaterial kommer att raderas när arbetet är färdigt och godkänt. Materialet kommer att behandlas av mig som skribent samt min handledare vid behov.

Jag ger mitt samtycke till att medverka i intervjun

Intervjuperson

Underskrift

Namnförtydligande

Student

Underskrift

Namnförtydligande